

Dilfuza AZIMOVA,
O'zbekiston Milliy universiteti tayanch doktoranti
E-mail: Dilfuzazimova89@gmail.com

DSc, professor T.Egamberdiyeva taqrizi asosida

THE SOCIO-METHODICAL NEED OF AUTHENTIC MATERIALS IN THE DEVELOPMENT OF LANGUAGE SKILLS

Annotation

This article discusses the benefits of using authentic materials in a foreign language, especially the English language classes. In the current age of modern technology, the issue of introducing and using a foreign language in the educational process using authentic manuals has been put forward. Finding authentic materials in foreign language lessons and developing their models while applying them to the lesson seems to be the most relevant, and this helps to activate the learner's foreign language knowledge potential.

Key words: Authentic, productive skills, foreign methods, cultural understanding, authentic communication, vocabulary, social pedagogy.

СОЦИАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ АУТЕНТИЧНЫХ МАТЕРИАЛОВ В РАЗВИТИИ ЯЗЫКОВЫХ НАВЫКОВ

Аннотация

В этой статье обсуждаются преимущества использования аутентичных материалов на иностранном языке, особенно на уроках английского языка. В нынешний век современных технологий актуализируется вопрос внедрения и использования иностранного языка в образовательном процессе с использованием аутентичных учебных пособий. Поиск аутентичных материалов на уроках иностранного языка и разработка их моделей при применении их на уроке представляется наиболее актуальным, что способствует активизации потенциала знания иностранного языка учащегося.

Ключевые слова: Аутентичность, продуктивные навыки, иностранные методы, культурное понимание, аутентичная коммуникация, словарный запас, социальная педагогика.

AUTENTIK MATERIALLARNING TIL KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDAGI IJTIMOYIY-METODIK ZARURATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada autentik materiallardan chet tili, xususan, ingliz tili darslarida foydalanishning foydali tomonlari muhokama qilinadi. Hozirgi zamonaviy texnika asriga kelib ta'lim jarayonida xorijiy tilni autentik bo'lgan qo'llanmalardan foydalangan tarzda o'tish va joriy etish masalasi ilgari surildi. Xorijiy til darsida autentik materiallarni topish va uni darsga tadbqiq etgan holda uning modellarini ishlab chiqish eng dolzarb bo'lib tuyulmoqda va bu o'rganuvchida chet tilidagi ilm salohiyatini faollashtirishga ko'mak beradi.

Kalit so'zlar: Autentik, produktiv ko'nikma, xorijiy usullar, madaniy tushuncha, autentik muloqot, lug'at boyligi, ijtimoiy pedagogika.

Kirish. Hozirgi shaxtam qadamlar ila ilgari borayotgan texnika asrida xalqaro bo'lgan chet tillarsiz rivojlanishni xayol qilish juda mushkuldir. Bu esa butun dunyoda chet tili, ayniqsa ingliz tiliga bo'lgan xtiyojni oshirdi. Xususan "Ta'lim to'g'risidagi qonun", "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" hamda "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 1875-sonli O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori chet tillarni o'rganish davlat ahamiyatiga molik masala ekanligini ko'rsatdi. "O'zbekiston Respublikasida ta'limning barcha bosqichlarida chet tilini o'qitishning asosiy maqsadi — o'rganuvchilarning ko'p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarida faoliyat olib borish uchun chet tilidagi ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat".

Buning isboti sifatida ta'limda o'quvchi shaxsida jamiyat va shaxsiy manfaatlar orasidagi muvozanatni vujudga keltiruvchi ta'sir mexanizmlarini ishlab chiqishga, shaxslarning o'zlarini takomillashtirib borishi va hayotda o'z o'rnini topib, jamiyatda samarali mehnat qilish yo'llarini o'rgatishga yo'naltirilmoqda. Uzlusiz ta'lim tizimi mazmunini sifat jihatidan yangilash, o'qitish metodikasini takomillashtirish, kompetensiyaviy yondashuvga asoslanib, o'qitish va baholash metodlari, shuningdek darsliklar va boshqa o'quv materiallari asosan axborotga mazmunan to'g'ri yondashib, tanqidiy fikrlash, til mahoratlarini oshirish, axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish ko'nikmalari va malakalarini rivojlantirish muhim vazifalardan biridir. Bu ayniqsa, talabalarining keyingi shaxsiy rivojlanishi va fuqarolik rivojlanishi uchun zamin yaratadigan umumiy o'rta ta'lim darajasida muhim ahamiyatga ega.

Material va usullar. Talabalardagi til ko'nikmalarini rivojlantirish muammosi bu sohada bir qator yondashuvlar

mavjudligiga qaramasdan hamon dolzarb pedagogik muammo sifatida o'z yechimini kutmoqda. Ayniqsa, nolisoniy yo'nalishlarning 1-2 kurs talabalarining xorijiy tildagi ko'nikmalarini rivojlantirish muammosi didaktik jihatdan ochib berilmagan.

Talaba yoshlarni har tomonlama rivojlantirish muammosining yechimi jamiyat hayotida alohida ahamiyatga ega. Buning uchun bugungi kunga qadar ta'lim jarayonida mavjud bo'lgan ayrim an'analardan voz kechish zarurati tug'ilmoqda. Jumladan, ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan an'anaviy ta'lim jarayoni orasida mutanosiblikni ta'minlagan holda talabalarining til ko'nikmalarini rivojlantirish tizimini belgilab berish muhim masalalardir. Talabalarda mavjud bo'lgan bilimlar paradigmasi hamda ular taraqqiyotining o'ziga xos jihatlari orasida aloqadorlikni ta'minlagan holda shaxsning o'z-o'zini rivojlantirishi, ularning o'quv jarayonidagi taraqqiyotlari orasida dinamik aloqadorlikni ta'minlash lozim. Talaba yoshlarni bilim jihatdan erkin rivojlanishi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida kafolatlangan insonning haq-huquqlari haqidagi qonun-qoidalarga amal qilib, jamiyat taraqqiyotining faol ishtirokchisi bo'lishga undash orqali amalga oshiriladi. Talabalarining xorijiy til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadigan narsa bu autentik materiallardir. Uning ahamiyatligi shundaki, bu jarayonda o'quv vaziyati barqaror rivojlanadi va talabalarga samarali pedagogik ta'sir ko'rsatish imkoniyati vujudga keladi. Jumladan, ushbu masalaga jamiyatshunoslar va psixologlar birinchilardan bo'lib e'tibor qaratganlar. Juda ham kam miqdorda talabalar chet tilidagi til ko'nikmalarini rivojlantirish hamda autentik materiallar haqida tasavvurga ega ekanliklari ma'lumdur. Ularning juda kam qismigina bu masala haqida muayyan bilimga egadirlar. Aksariyat

o'qituvchilar o'quv predmetlaridan dars beradigan pedagoglarning talabalarda til ko'nikmasini tarkib toptirishga yetarlicha e'tibor qaratmaydilar, ayrimlari esa bu ota-ona yoki tutorning vazifasi deb bilishadi. Nazariy manbalarning tahlili shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida talabalarning til ko'nikmalarini rivojlantirish sohasida bir qator xorijiy davlatlarda katta pedagogik tajriba to'plangan. Chunonchi, AQSH, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Germaniya, Fransiya, Avstriya kabi mamlakatlarda talaba yoshlarni til ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan davlat miqyosida dasturlar va rejalar mavjud. Bu mamlakatlarning tajribalaridan shu narsa ma'lum bo'ladi, ularda ta'lim jarayonida talabalarning til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun keng ko'lamli pedagogik muhit tarkib toptirilgan. Bundan tashqari pedagog o'z fani va talabalaridan kelib chiqqan holda talabaga nafaqat darsga oid noautentik material, balki autentik material taqdim etish orqali ularning til ko'nikmalarini, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy kirishimlilik qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor berib kelinmoqda. Jahonda autentik materialni til ko'nikmasiga moslagan holda to'g'ri tanlash muammosi bilan talabalarni o'quv jarayoniga yo'naltiruvchi maxsus pedagogik xizmat xodimlari shug'ullanadilar. Bunday xodimlar o'quv muassasasi ma'muriyatidan mustaqilliklari bilan ajralib turadi. Faylasuflar ham qadimdan shaxsni til ko'nikmalarini rivojlantirish muammosi bilan bevosita shug'ullanib kelganlar. Ular har bir shaxsning individual rivojlanish istagi va imkoniyatlarini, uning shaxsiy sifatleri o'zgarishi bilan bog'liq holda o'rganganlar. Bunda ular insonning shaxsiy, ichki, erkin, ixtiyoriy nuqtai-nazarga tayandilar. Talabalarning til ko'nikmalarini rivojlantirishga ko'maklashadigan tashqi pedagogik ta'sirlar qanchalik ko'p bo'lsa, uning tarkibiy qismlari ham shunchalik izchil bo'ladi.

Muhokama va natijalar.

Mutaxassislarning ta'kidlashicha, talaba yoshlarni til ko'nikmalarini rivojlantirish ichki manbalari mohiyatining ortib borishi natijasida, ularning mustaqil fikrlash darajalari ortadi va o'zining qiyofasi o'zgaradi. Bu jarayonda talabaning fikriy barqarorligi va atrofdagi o'zgarishlarga nisbatan bir xildagi o'ziga xos munosabatni qaratib topadi. Ta'lim jarayonida talaba yoshlarga talab va maqsaddan kelib chiqqan holda to'g'ri va mos autentik material bilan ta'minlash orqali til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladigan izchil didaktik tizimni vujudga keltirish lozim. O'rganuvchining ichki nomustaqilligi unga ta'sir qiluvchi tashqi hamda ichki kuchlarni tushunmasligiga olib keladi. Bunday talabalar o'z oldilariga aniq maqsad qo'ya olmaydilar. Talabalarning mustaqil fikrlash faoliyatlarini ta'minlash orqali ularning faolliklari va til mahoratlarini rivojlanishlarini ta'minlash mumkin. Yoshlarni til ko'nikmasini rivojlantirishga nisbatan mavjud bo'lgan nazariy yondashuvlarga tayanilgan holda shuni aytish mumkinki, bunday rivojlantirishning muhim shartlaridan biri, ularning o'zlarining maqsadlarini to'g'ri anglashlaridir.

Qachonki talaba autentik holatlarni ko'rsagina, his etsagina, xorijiy tilda o'sha holatni seza oladi, his qiladi va albatta gapirishga, tushunishga bo'lgan qobiliyatni shakllantiradi. Bu shundan dalolat beradiki, talabalarni rivojlanishida xalqning ijtimoiy tajribasi, dunyoviy va milliy madaniyat hamda fan-texnika yutuqlari singdiriladi. Bu yutuqlarga esa autentik materiallarni berish orqali, dunyoni tanitish orqali erishiladi. Talabalarning bunday tajribalar va bilimlarni o'zlashtirishlari o'quv faoliyati davomida amalga oshiriladi va uning natijasida ularda mustaqil o'quv, intellektual hamda ijodiy ko'nikmalar hosil bo'ladi. Shuningdek, bunday faoliyat tajribasi talabalarni kursdoshlari, o'qituvchilari, ota-onalari va atrofdagilar bilan o'zaro muloqotlari davomida muntazam bo'yidi. Shu tariqa talaba rivojlanishining ichki, ya'ni pedagogik va tashqi-ijtimoiy jihatlarini o'zaro uyg'unlashadi. O'quv jarayonining yaxlitligi g'oyasiga tayangan holda, talabalarning til mahoratlarini rivojlantiruvchi didaktik vositalarni faollashtirish talab etiladi. Bunda talabalarni til ko'nikmalarini rivojlantiruvchi didaktik vositalarni faollashtirish talab etiladi.

Talabalar autentik materiallardan foydalanganlarida, ular kontekstda autentik xorijiy tili bilan shug'ullanishlari mumkin, bu ularning til ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirishiga yordam beradi. Produktiv ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan autentik materiallarning ba'zi usullari quyida keltirilgan:

1. Lug'at boyligini boyitish: Autentik materiallar talabalarni hayotiy vaziyatlarda qo'llaniladigan lug'atning ya'ni so'z boyligining keng doirasini ochib beradi. Bu ularning so'z boyligini kengaytirishga va xorijiy tilda so'zlashuvchilar tomonidan keng tarqalgan muloqot iborolari, idiomalar va birikmalar bilan tanishishga yordam beradi.

2. Madaniy tushuncha: Autentik materiallar o'rganilayotgan tilning madaniyati, urf-odatlar va an'analari haqida tushuncha olishga, o'quvchilarga tili qo'llanilayotgan madaniy kontekstni tushunishga yordam beradi. Bu ularning hayotiy vaziyatlarda produktiv va to'g'ri muloqot qilish qobiliyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

3. Til tuzilishi: Autentik materiallar bilan tanishish o'quvchilarga xorijiy tilda grammatika, sintaksis va jumla tuzilishining amaliyotda ishlatilishini kuzatish imkonini beradi. Bu ularga til qoidalarini o'zlashtirishga yordam beradi va grammatik jihatdan gaplarni to'g'ri tuzish qobiliyatini oshiradi.

4. Autentik muloqot: Autentik materiallar o'quvchilarga muloqot jarayonida tildan qanday foydalanilishining amaliy misollarini beradi. Bu turli kontekstlarda produktiv muloqot qilish uchun misollarni taqdim etish orqali ularning nutq va yozish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Autentik materiallarni til o'rganish faoliyatiga kiritish o'quvchilar uchun juda foydali bo'lishi ham ijtimoiy jihatdan, ham metodik jihatdan isbotlangan. O'qituvchilar xorijiy tilda faol muloqot qilish va o'zaro ta'sirga yordam beradigan qiziqarli va mazmunli mashg'ulotlarni yaratish uchun autentik materiallardan foydalanishlari joiz. Larsen-Freeman, D., & Andersonlar fikricha, o'qituvchi o'quvchilardan yangilik maqolasini tahlil qilishni, ijtimoiy tarmoqdagi postga javob yozishni yoki autentik matnda muhokama qilingan dolzarb masala asosida munozaraga kirishishni so'rash mumkin. Bundan tashqari, texnologiya butun dunyo bo'ylab autentik materiallarga kirishni har qachongidan ham osonlashtirdi. Internet yordamida o'quvchilar turli formatdagi, masalan, podkastlar, videolar va onlayn maqolalar kabi ko'plab autentik manbalardan foydalanishlari mumkin, ulardan til o'rganishda tajribasini oshirish uchun keng miqyosda foydalanish mumkin. Til o'rgatishda haqiqiy materiallardan foydalanish ko'plab tadqiqotchilar tomonidan metodik jihatdan ham qo'llab-quvvatlanadi. Tadqiqotchilarning fikricha, haqiqiy materiallar o'quvchilarni rag'batlantirishi, ularni haqiqiy hayotda duch kelishi mumkin bo'lgan haqiqiy tilni o'rganishga qiziqishni uyg'otishga katta hissa qo'shadi. Guariento & Morely (2001) nashrida aytilganki, haqiqiy materiallar o'quvchilarni o'zlarini his qilish orqali tilni o'rganishga undashga va ijtimoiy hayotda o'z fikru-g'oyasini erkin ifodalashga yordam beradi.

Haqiqiy materiallar orqali o'quvchilar o'z qobiliyatlarini namoyish eta oladilar va o'qish strategiyalaridan foydalangan holda fonetik belgilarni ham tushuna oladilar. Adabiyotga asoslangan ta'lim tabiiy tilni ta'minlaydi, talabalar umumiy bo'lgan kengroq grammatik konstruksiyalar bilan tanishadilar, tabiiy nutqda haqiqiy misollar bilan ishlashadi. O'quv materiallarining haqiqiy tabiiy tufayli o'quvchilar haqiqiy til lug'at boyligi bilan tanishadilar. Ivey va Broadus tomonidan olib borilgan tadqiqotda tadqiqotchilar tadqiqot jurnalida qayd etishicha (sana 2004 yil 26 aprel), ushbu tadqiqotda ishtirok etgan bitta talabaning asl materialni nafaqat ravon o'qish, balki materialni yaxshi tushunish qobiliyati tez shakllanadi.

Haqiqiy materiallar, shuningdek, ko'p sonli birlashtiruvchi qurilmalarni o'z ichiga oladi, bu matnlarning tushunarililigini oshiradi. Haqiqiy nutq bu ma'lumotni qayta ishlashda va o'qishni salohiyatini oshirishda qo'llaniladigan muhim vositadir.

Ijtimoiy-madaniy tushunchalarni rivojlantirishning samarali usullaridan biri bu- talabalar real vaziyatlarda yozilgan matnlarni o'qishi yoxud tinglashidir.

Ingliz tili darslarida Ijtimoiy-madaniyatni rivojlantirish uchun eng samarali har qanday sinf yoki ish turlarini takrorlaydigan darslarga ushbular kiradi:

sayohat, ekskursiya, dars - (rolli) o'yin, dars-tanlov, dars-viktorina va boshqa.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda Ijtimoiy-madaniy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirib, talabalar haqidagi yangi ma'lumotlar orqali ularning til va madaniy fikrlarini kengaytirish,

o'rganilayotgan tilning mamlakati, uning fani, madaniyati, voqeliklari, mashhur kishilari, nutq faoliyatining har xil turlaridan foydalanish, tinglash, gapirish, o'qish va yozishni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mavzu bo'yicha til o'rganuvchilar auditoriyasiga moslangan autentik o'quv materiallarni o'quvchilarga kerakli ma'lumotni ko'rish-tinglash va imo-

ishoralar orqali tushunish, namoyish etilgan lavhaning madaniy xususiyatlarini to'raligicha anglash bilan birga, ular asosida maqsadga yo'naltirilgan mashqlar to'plami (nutqni rivojlantirish uchun dialoglar, bahsmunozaralar, monologlar) til o'rganuvchilarning xorijiy tildagi ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Jalilov J. Chet tili o'qitish metodikasi, Toshkent .2012
2. Отабоева, М. Р. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish va uning samaradorligi / М. Р. Отабоева. - Текст: непосредственный, электронный // Молодой ученый. - 2017.
3. Talabalar ijtimoiy-madaniy kompetensiyasini rivojlantirishda autentik materiallarning o'rni Omanov Po'lat Xabibovich O'zDJTU (PhD) Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences VOLUME 1 | ISSUE 8 ISSN 2181-1784 Scientific Journal Impact Factor SJIF 2021: 5.423 820 w September 2021 www.oriens.uz UO'K 407
4. Yasnitskiy Yu.A. Multimedia texnologiyalari - kasbiy ta'lim sifatining yangi bosqichi. / Multimediya to'plami Pedagogik g'oyalar festivali Ochiq dars - 2007-2008 – o'quv yili. Umumiy pedagogik texnologiyalar – M. 2008.
5. Arnold E. Authenticity revisited: How real is real? // English for Specific Purposes, 1991. – N 10 (3). – P. 237–244.